

Branje za zatišna mesta

Edvard Kovač: *Oddaljena bližina*, Mladinska knjiga, Ljubljana 2000

Edvard Kovač je znan slovenski razumnik in teolog, profesor za filozofijo na univerzi v Ljubljani in Toulousu, za sociologijo morale, socialno in novinarsko etiko na FDV, strokovnjak za filozofsko antropologijo in etiko, avtor več knjig. Sodeč po najnovejši – *Oddaljena bližina* – bi dejal, da je verjetno najzanimivejši avtor svoje generacije s tako svojevrstnim pisanjem o vprašanih in vidikih etike, ljubezni in lepote. V njej se še zlasti kaže kot filozof, ki izvore svojega razmišljanja najde pri nekaterih najstarejših virih, pri čemer mislim na sveto pismo in kasnejšo krščansko misel, a tudi v sodobnem času in sodobni filozofiji. Da gre pri tem za avtorja, ki zlasti v krščanski miselni sferi najde največ spodbud, je razvidno že iz te kratke opazke. Vendar Kovač ni tisti, ki bi ga zanimala v prvi vrsti zgodovina neke teme: recimo pogledi na ljubezen, etiko, lepoto ... v preteklosti. Zgodovinsko obravnavo sicer velikokrat upošteva, a gre mu za več: pokazati na vrednote v današnjem času za sodobnega človeka, konkretnije, pokazati dragocenost tistega, kar se bodisi skriva pod plastmi časa ali kar sodobna (postmoderna) civilizacija in poznanstvenjeni svet zametujeta.

Kdo bi znal tako pisati o ljubezni, izhajajoč iz svetopisemske *Visoke pesmi*? Kdo tako ljubeče o človeškem trpljenju in bolečini, o trubadurskih svetnikih in ženski mistični poeziji v 14. stoletju, kdo tako prizadeto o

reševanju racionalnosti, demokracije in posameznika v času postmoderne, o odrešilni lepoti, pa bodisi da je govor o kulturi in umetnosti na splošno ali akvarelih akademske slikarke Veselke Šorli Puc konkretno, kdo o obrazu Drugega, ki čaka sočlovekovega pogleda in pomoči in hkrati odrešuje tistega, ki ga opazi – kdo nazadnje o Mariji Magdaleni in njenih upodobitvah z zlatimi lasmi in o zanosnem prepričanju, da današnja država ne more preživeti brez pesnika, pa tudi brez ljubezni kot simbola ženskosti, ki pogojuje celo obstoj sodobne teologije in filozofije? Takšnega vživetja v svojo temo je zmožen le avtor, ki ni samo temeljit poznavalec biblije in filozofije, ampak tudi zanesljiv razlagalec starih besedil in pesniško disponiran pisec.

Seveda gre Kovaču zmerom za krščansko držo v iskanju vrednot. Pri tem opisuje človeka v njegovi duhovni kondiciji: stisko v odsotnosti etične energije ali daru ljubezni, hkrati pa vedno znova odkriva poti za posameznika in družbo v sodobnem, postmodernem svetu, opozarjajoč na različne zglede iz preteklosti.

In kje so »postaje«, ob katerih najpogosteje razvija svojo misel? Ustavlja se ob *Visoki pesmi*, ki ni »čisto katoliški tekst«, ob vznemirljivi in povezujoči bolečini, a tudi ob človekovem napuhu, spoznati vse stvari in Boga samega ter tako sam odločati, kaj je dobro in kaj zlo; ob trubadurskih svetnikih srednjega veka, ob možnostih za združevanje racionalnega mišljenja z religioznim občutjem; ob reševanju racionalnosti, demokracije in posameznika v postmoderni čas,

reševanju, ki bi bilo mogoče z upoštevanjem judovsko-krščanskega obzorja in ponovnem odkrivanju starogrške misli; ob odnosu kristjana do nihilizma in krize razuma; ob odgovornosti do imena (in etični odgovornosti do) Drugega; ob dejanskem in simbolnem liku Marije Magdalene kot ženski velike ljubezni in duhovnosti – novi podobi iz *Visoke pesmi*; in ob sklepnem »credu oddaljene bližine«, kjer ob pomoči Levinasove misli tematizira paradoksalni, ambivalentni soobstoj bližine in distance (do) Drugega, nevarno posedovanje najvišjih resnic pa tudi Drugega ...

Po Kovaču je slednje moč »zajeti« le z iskanjem, jih resnično »imeti« v »daljavi«, kajti samo bližina, ki je daleč, Drugemu ne povzroča nasilja, temveč prinaša čisti dar, ki je – smemo reči – toliko kot ljubezen. V tej zvezi Kovač pravi, da simbol ne more več biti stisnjena pest, temveč odprta dlan, ki predstavlja spoštljivost do Drugega in poudarja njegovo veličino. Na družbeni ravni pravzaprav edino to omogoča demokracijo, ki ohranja vrednote skupnosti in posameznika ter tvoren medsebojni odnos, na ravni etike in duhovnosti pa ustvarjalne sanje in »pogovor z odsotnim«, »tistim popolnim Drugim, ki ga nagovarja molitev«, molitev, ki je »največja razpoložljivost duha, saj je sposobna pustiti se nagovoriti od docela Odsotnega«.

Knjiga kot celota je v prvi vrsti filozofsko besedilo, zato jo kaže prepustiti v oceno filozofom. Toda brati jo je mogoče tudi kot leposlovni tekst, kot pisanje na tisti osebno skušenjski stopnji, ki je značilna za esej – kdo tretji pa jo bo na mestih, kjer je govor o demokraciji in njenih možnostih, ne-

mara obravnaval celo kot politično refleksijo in jo torej imel za poglobljen prispevek k aktualni publicistiki. Zame je kajpak najzanimivejša kot zbirka leposlovnih esejev, še posebej, kjer je povezana s konkretnimi usodami konkretnih ljudi, četudi ni treba, da vsa imajo osebna imena. Tako je ob drugem z žensko iz *Visoke pesmi*, ki jo pisec večkrat omenja in zadobiva neko razvidno, otipljivo čustveno podobo s presunljivo globino upanja, pričakovanja, žalosti..., da ne govorim o Klari Asiški in Mariji Magdaleni, ki se pred bralcem pojavita kot čudežni postavi lepote in duhovnosti. Kovačev govor o lepoti je nasploh literarno obarvan, saj je zagrnen v osebni čustveni obstret in zanimive jezikovne slike notranjega doživljanja. In navsezadnje, včasih je videti, kot da je bil kar osnovni vzgib za pisanje literaren, saj se zdi, da je le-to nastalo iz pretresenosti nad pojavi življenja, ne pa toliko zaradi spoznanja, kakor ga je o njih zmožen filozof. Pravim, tako se zdi, kajti bralcu z literarnim pristopom se tudi v filozofski sekvenci včasih odkrivata literarni jezik in »metoda« opisovanja. Kovač je po moje znal, ne bi rekel »združiti«, temveč prej povezati oboje, filozofsko misel z literarnim izrazom, zaradi katerega je misel pridobila na jasnosti in neposrednosti. Ta pa je spet nemalo prispevala k temu, da knjigo najbrž lahko z zanimanjem bere tudi tisti, ki se z avtorjevimi nazori ne strinja.

Intelektualno branje za ta čas, ki pa se zadržuje le na nekaterih zatišnih mestih sedanjega sveta ...

Jože Horvat